

KLİNİK ARAŞTIRMA**BATI AKDENİZ YÖRESİNDE BİR
FAKÜLTE MEDİKOSOSYAL
POLİKLİNİĞİNDE BİRİNCİ BASAMAK
SAĞLIK HİZMETLERİNİN ETKİNLİĞİ**

FIRST STEP HEALTH CARE UTILITIES ON AN MEDICAL SCHOOL BASED HEALTH
CENTER IN THE WEST MEDITERRANEAN REGION OF TURKEY

Özge Uçman TUNCER
Meral KUNDAKÇI
Kurtuluş ÖNGEL

ÖZET

Amaç: Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Okul Tabanlı Sağlık Merkezi'nde muayene edilen hastaların dökümünü çıkararak bir veri tabanı oluşturmak; önlenabilir sorunları saptayarak sevk oranlarını en aza indirmek ve iş gücü kaybının önüne geçmek bu çalışmanın temel amacıdır.

Gereç ve Yöntem: Süleyman Demirel Üniversitesi Okul Tabanlı Sağlık Merkezine Mayıs-Ağustos 2007 arasında başvuran 3737 hasta çalışmaya alındı. Veriler hasta kayıt defterinin taranması ile geriye dönük elde edildi.

Bulgular: Polikliniğe başvuran toplam 3737 hastanın %54,20'si (2026) erkek, %45,80'i (1711) kadın olarak tespit edildi. 4 ay içinde diğer uzmanlık alanlarına sevk oranı %67,40 olarak bulundu. Tıp Fakültesi bazında ise İç Hastalıkları Anabilim Dalı, hastaların en sık sevk edildiği (380 olgu,%15,06) branş oldu. Acil servise sevk oranı %6,03 ile %10,2 arasındaydı. En fazla yararlanan hasta grubunun, üniversite personeli olduğu görüldü.

Sonuç: Medikososyal merkezlerinin üçüncü basamak hizmetlerine seçici ve yardımcı görev yaptığı söylenebilir. Bunun da tedavi hizmetlerinin maliyetine katkıda bulunduğu açıktır. Aynı zamanda bu sağlık merkezleri sosyal güvencesi olmayan öğrenciler için de bir destek sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Okul tabanlı sağlık merkezi, öğrenci, sağlık hizmeti

SUMMARY

Aim: To formate a database by documenting patients that are examined in Süleyman Demirel Medical School Based Health Center; to minimize dispatching ratios by detecting the preventive factors and avoid from the loss of productive effort are the main aims of the study.

Materials and Methods: Suleyman Demirel University School Based Health Center data were evaluated for 2007 year summer term; 3737 patients that come to polyclinic were taken account. Study was performed from patient records retrospectively.

Results: Of the total 3737 patients; 54.20% (n:2026) were male and 45.80% (n:1711) were female. Dispatching ratio to other specialities for these 4 months was 67.40%. For Faculty of Medicine; Department of Internal Medicine had the highest dispatching ratio by 380 patients

Merkez Yaşam Aile Sağlığı Merkezi, Tokat (Uzm. Dr., Ö. Uçman Tuncer)

Süleyman Demirel Üniversitesi Medikososyal Birimi, Isparta (Dr., M. Kundakçı)

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, İzmir (Doç. Dr., K. Öngel)

Yazışma: Doç Dr. Kurtuluş Öngel

(15.06%). Dispatching ratio to emergency service was between 6.03% and 10.2%. University personel was the biggest group that take health care from the polyclinic.

Conclusion: It can be said that school based health centers help third step centers by their selective and useful duty. It is clear that this situation decrease the cost of health care utilities. At the same time; these places constitutes a guaranty for students who have no social insurance.

Key words: School based health center, student, health utility.

GİRİŞ

Üniversite tabanlı sağlık merkezleri (medikososyal poliklinikleri); üniversitelerde koruyucu sağlık hizmetlerinin, temel tedavi edici hizmetlerin, sosyal içerikli hizmetlerin, diş taramalarının, üreme sağlığı hizmetlerinin ve sağlık danışmanlık hizmetlerinin gerçekleştirdiği yerlerdir (1). řu andaki sağlık sistemimizde üniversite personelinin, birinci derece yakınlarının ve öğrencilerin okul tabanlı sağlık merkezlerinden (medikososyal) hizmet aldıkları düşünülürse bu merkezlerde yapılacak taramaların üniversitedeki sağlık problemlerini ortaya çıkarmaya yönelik önemi ortadadır (2). Bu merkezlerde yapılan çalışmalarda da temel ihtiyaç olarak; kronik/akut fiziksel sağlık sorunlarının çözümünden çok, öğrencilerin emosyonel ve psikososyal ihtiyaçlarına yönelik programlar ön plana çıkmaktadır (3).

Tüm dünyada okul tabanlı sağlık merkezleri giderek önem kazanmaktadır. Literatüre baktığımız zaman görülmektedir ki; Amerika Birleşik Devletleri'nde 1985 yılında 40 olan okul tabanlı sağlık merkezi sayısı 1996'da 900'ün üzerine çıkmış ve günümüzde yaklaşık 1400'e ulaşmıştır (4). Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde ilköğretim ve liselerdeki okul tabanlı sağlık merkezlerinin geliştirilmesine yönelik birçok kapsamlı proje ortaya konmuştur (5). American National Association of School Nurses (NASN) da; okul tabanlı sağlık merkezlerini, sağlık sistemlerinin yeni erişim modelleri olarak tanımlamaktadır (6).

Türkiye'de üniversitelerde, medikososyal hizmetleri 1983–1984 öğretim yılında Yüksek Öğretim Kurulu tarafından ele alınarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu yeni düzenleme ile her üniversitede kurulacak Medikososyal, Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesince öğrencilere 'Kişilik Hizmetleri' kapsamına giren hizmetlerin verilmesi 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 2880 sayılı Kanunla değişik 46 ve 47. Maddeleri uyarınca hükme bağlanmıştır (7).

2007 yılı Mayıs-Ağustos ayları içerisinde Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakóltesi Okul Tabanlı Sağlık Merkezi'nde muayene edilen hastaların dökümü çıkarılarak, bu ve bundan sonra yapılacak çalışmalara

bir veri tabanı oluşturmak bu çalışmanın temel amacıdır. Çalışma sonunda hastaların anabilim dallarına göre dağılımları çıkarılarak önlenebilir sorunların saptanarak sevk oranlarının daha aza indirilebilmesi ve iş gücü kaybının önüne geçilmesi de çalışmanın bir diğer amacıdır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakóltesi Okul Tabanlı Sağlık Merkezi verileri yaz dönemi (Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos) göz önüne alınarak; 2007 yılında, polikliniğe başvuran 3737 hasta çalışmaya alındı. Çalışma verileri hasta kayıt defterinin taranması ile geriye dönük elde edilmiştir.

Kayıtlardan elde edilen verilere göre; toplam hasta sayısı, hastaların aylara dağılımı, hastaların cinsiyetleri, hastaların meslekleri, sevk oranları, sevklerin anabilim dallarına göre dağılımı incelendi. Sonuçlar SPSS 16.0 istatistik programı ile değerlendirildi. $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Medikososyal merkezi kayıtları incelendiğinde; çalışma döneminde sağlık hizmeti almak amacıyla, çalışma süresince toplam 3737 hastanın başvurduğu tespit edildi. Bu hastaların aylara göre dağılımı; Mayıs ayında 986 hasta (%26,38), Haziran ayında 978 hasta (%26,17), Temmuz ayında 780 hasta (%20,87) ve Ağustos ayında 993 hasta (%26,57) şeklindeydi.

Polikliniğe başvuran toplam 3737 hastanın %54,20'si (2026) erkek, %45,80'i (1711) kadın olarak tespit edildi. Cinsiyet dağılımları aylara göre tek tek incelendi. Dört aylık süre içinde poliklinikten muayene edilen toplam hasta sayısı ve bunların aylara göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Medikososyal polikliniğine 4 ay içinde başvuran 3737 hastanın 2522'i (%67,40) diğer uzmanlık alanlarına sevk edilmişti. Mayıs ayı sevk oranı %73,52 (725/986); Haziran ayı sevk oranı %67,38 (659/978); Temmuz ayı sevk oranı %65,51 (511/780) ve Ağustos

ayı sevk oranı %63,14 (627/993) olarak tespit edilmiştir. Okul tabanlı polikliniğimizden sevk edilen hastalar görev konuları bakımından aylara göre dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Poliklinikten muayene edilen toplam hasta sayısı ve bunların aylara göre dağılımları.

Ay	Kadın	Erkek	Toplam
Mayıs	445	541	986
Haziran	452	526	978
Temmuz	380	400	780
Ağustos	434	559	993
Total	1711	2026	3737

Çalışma süreci içerisinde sevk edilen hastaların, tek tek anabilim dallarına göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 3); en çok sevk yapılan bölüm 385 hasta

(%15,26) ile bölüm Diř Polikliniđiydi. Tıp Fakóltesi bazında ise İç Hastalıkları Anabilim Dalı, hastaların en sık sevk edildiği (380 olgu,%15,06) anabilim dalı olarak karşımıza çıkmaktaydı.

Yapılan çalışmalarda sağlık merkezlerinden acil servislere sevk oranlarının merkezin hizmet kalitesiyle ilişkili olduğu bildirilmiştir (8). Bu kriter göz önüne alınarak çalışmadaki acil servis sevk oranları da incelenmiştir. 4 aylık dönemde Acil servise sevk edilen hasta sayısı toplam 210 kişi olup sevklerin %8,32’sini oluşturmakta, sevk aylara göre incelendiğinde ise; Mayıs ayında 71 (%33,80), Haziran ayında 44 (%20,95), Temmuz ayında 45 (%21,42) ve Ağustos ayında 50 (%23,80) olgunun sevk edildiği görölmektedir (Tablo-2).

Tablo 2. Poliklinikten sevk edilen hastaların statü bakımından aylara göre dağılımları

Meslek	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
Öğretim üyesi	171	158	139	146	614
Araştırma görevlisi	153	145	149	165	612
Personel	117	177	153	231	678
Öğrenci	183	104	52	70	409
Personel yakını	101	75	18	15	209
Toplam	725	659	511	627	2522

Tablo 3. Çalışma süreci içerisinde sevk edilen hastaların, tek tek anabilim dallarına göre dağılımları.

Anabilim Dalı	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
Diş Hekimliği	127	100	72	86	385
İç Hastalıkları	102	108	74	96	380
Göz Hast.	78	61	63	49	251
Kadın hastalıkları ve doğum	61	48	49	82	240
Acil Tıp	71	44	45	50	210
Cildiye	65	44	20	43	172
Ortopedi	23	34	20	18	95
Kulak burun boğaz	47	49	34	34	164
Kardiyoloji	12	7	9	10	38
Genel Cerrahi	8	16	13	15	52
Psikiyatri	23	20	18	16	77
Üroloji	17	23	10	28	78
İnfeksiyon hastalıkları	6	4	11	7	28
Fizik tedavi ve rehabilitasyon	21	34	18	20	93
Nöroloji	24	22	23	26	95
Göğüs hastalıkları	14	15	11	14	54
Çocuk hastalıkları	10	14	1	2	27
Beyin cerrahi	2	7	7	15	31
Spor Hekimliği	4	2	1	2	9
Plastik Cerrahi	5	3	6	3	17
Anesteziyoloji	3	3	2	3	11
Kalb-Damar Cerrahisi	2	1	4	8	15
Toplam	725	659	511	627	2522

Bunun dışında sevk oranları; cerrahi bölümler ve dahili bölümler şeklinde sınıflanarak incelenmiştir. Cerrahi Bölümlere sevk oranı %61,41 (1549) iken Dahili Bölümlere sevk oranı %38,51 (973) bulunmuştur. Dahili ve Cerrahi Bölümlere sevk edilen hatsaların; aylara ve mesleğe göre dağılımları Tablo 4'te gösterilmiştir. Çalışmamızda; ğrenciler arasında Cerrahi bölümlere sevk oranları, Dahili bölümlere sevk oranlarından anlamlı olarak daha fazla bulunmuştur ($p=0.000$) alışan yakınları arasında dahili bölümlere sevkler, acil servise sevklerden anlamlı olarak daha fazla ($p=0.003$), cerrahi servislerine sevkler, dahili servislere olan sevklerden anlamlı olarak daha fazla ($p=0.003$) ve cerrahi servislere olan sevkler acil servise olan sevklerden anlamlı olarak daha fazla bulunmuştur ($p=0.000$). 4 ay boyunca tüm akademik, idari personel, yakınları ve öğrencilerin bölümlere sevki içerisinde, cerrahi servisilere olan sevkler acil servise olan sevklerden anlamlı olarak daha fazla bulunmuştur ($p=0.004$).

TARTIşMA

Süleyman Demirel Üniversitesi Medikososyal polikliniği'ne günde ortalama 70 ile 80 hasta başvurmaktadır. Bu da saatte 8 ile 10 hasta anlamına gelmektedir. National Center for Health Statistics'te bildirilen olması gereken yüz yüze hasta görüşmesi ortalama 17,4 dakikadır (9). Medikososyal polikliniğimizde ise hasta başına yüz yüze görüşme 6 ile 8 dakikadır. Bu süre 2003 yılı National Ambulatory Medical Care Survey (NAMCS)'nin verdiği ortalama süre olan 18,7 dk.'dan anlamlı olarak daha kısa saptanmıştır. Bu çalışmada ofiste günlük ortalama çalışma süresi 8,6

saat olarak verilirken bu süre ülkemizde 8 saatle sınırlıdır. Sonuçta; maalesef ki, polikliniğimizde şartların idealin altında olduğu ortaya çıkmaktadır.

Medikososyal polikliniğinden en fazla yararlananların hasta grubunun, niversite personeli olduğu grlmektedir. Onu alışan yakınları izlemektedir. Öğrencilerin ve çalışan yakınlarının sayısı Mayıs ayından sonra düşmektedir. Tekrar Ağustos ayında yükselme grlmektedir. Bu eğilim yaz tatiline bağlanabilir.

A.B.D.'de acil olmadığı halde acil servise başvuru oranı, çalışmalarda %11 ile %49 arasında değişmektedir (10). Bizim Medikososyal polikliniğimizden ise acil servise sevk oranı %6,03 ile %10,2 arasındadır. Bu oran, Medikososyal polikliniğinin gereksiz yere hastaları acil servise sevk etmediğinin göstergesidir.

Medikososyal polikliniği personelin ihtiyaçlarını gidermekte olduğu kadar öğrencilerin de sağlığını korumaktadır (11). Bunu etkileyen faktörler: tedavi görme ihtiyaı, ulaşım ve coğrafik koşullardır. İskenderiye'de 1121 hazırlık sınıfı ğrencisi arasında yapılan bir araştırmada: devlet okullarında okuyan öğrencilerin %51,2'sinin okul doktoruna başvurduğu, özel okullarda okuyan ve ailelerinin ekonomik durumları iyi olan öğrencilerin %74'ünün özel doktora muayene olmayı tercih ettiği saptanmıştır. Devlet okullarında okul doktorunun sunduğu tedavi hizmeti en fazla memnuniyet puanı alırken özel okullarda okuyanlar için bu, uzmana hekime başvuru için geçerli olmuştur (12). Çalışmamızda ise okul polikliniğinden hizmet alan öğrencilerin oranı, toplam hastaların %8,28'i gibi küçük bir oranı oluşturmaktadır.

Tablo 4. Dahili ve Cerrahi Bölümlere sevk edilen hastaların; aylara ve mesleğe göre dağılımları.

	Mayıs	Mayıs	Haziran	Haziran	Temmuz	Temmuz	Ağustos	Ağustos	<i>Toplam</i>
MESLEK	Dahili	Cerrahi	Dahili	Cerrahi	Dahili	Cerrahi	Dahili	Cerrahi	
Öğretim yesi	73	98	70	88	61	78	65	81	614
Araştırma görevlisi	55	98	52	93	46	103	46	119	612
Personel	44	73	70	107	58	95	94	137	678
Öğrenci	74	109	50	54	16	36	29	41	409
Personel yakını	35	66	29	46	5	13	3	12	209
Toplam	281	444	271	388	186	325	237	390	2522

Medikososyal poliklinik hizmetlerinden bir tanesi de üreme sağlığı konusunda öğrencilerin bilgilendirilmeleridir. Koreli üniversite öğrencileri arasında yapılan bir başka çalışmada, öğrencilerin evlilik öncesi ilişkiye girme niyetleri değerlendirilirken aynı zamanda öğrencilere üreme sağlığı ve güvenli cinsel ilişki hakkında bilgilendirme yapılmıştır (13). Polikliniğimizde de üreme sağlığı ile ilgili öğrencilere yönelik faaliyetler sürmektedir.

SONUÇ

Yaptığı faaliyetler karşılığı yasadaki eksiklikler sebebiyle yeterli maddi imkanlar sağlanmayan Medikososyal merkezi hekimlerinin faaliyetleri küçümsenemeyecek düzeydedir. Araştırmamızda da belirtildiği gibi, Medikososyal merkezlerinin 3.ncü basamak hizmetlerine seçici ve dolayısıyla yardımcı olarak görev yaptığını düşünebiliriz. Bunun da, aşırı yığılmayı engelleyerek tedavi hizmetlerinin maliyetine, yatak işgal oranına katkıda bulunduğu açıktır. Aynı zamanda bu merkezler sosyal güvencesi olmayan öğrenciler için de küçümsenemeyecek bir destek sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Öngel K, Mergen H. Health Screening Results of Students on a Pre-registration Time in a Turkish University. *New World Science Academy* 2008;3(2):B0016.
2. Özkürkçügil AÇ. Bir Medikososyal Merkeze Genel Sağlık Sorunları ile Başvuran Öğrencilerden Psikiyatrik Tanı Alanlarda Bazı Sosyodemografik Özellikler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 1999;10(2):115-22.
3. Mergen H, Mergen BE, Tan S, Ongel K. Evaluating Depression and Related Factors among the Students of the Faculty of Education at Celal Bayar University. *The New Journal of Medicine* 2008;25(3):169-73.
4. Kaplan DW, Brindis C, Naylor KE, Phibbs SL, Ahlstrand KR, Melinkovich P. Elementary school-based health center use. *Pediatrics* 1998 Jun;101(6):E12.
5. Rose BI, Mansour M, Kohake K. Building a partnership to evaluate school-linked health services: The Cincinnati School Health Demonstration Project. *J School Health* 2005;75(10): 363-9.
6. Yates S. The Practice of School Nursing: İntegration with New Models of Health Service Delivery. *J Sch Nurs* 1994;10(1):10-9.
7. Resmi Gazete. Sayı:18301, 03 Şubat 1984.
8. Allison MA, Crane LA, Beaty BL, Davidson AJ, Melinkovich P, Kempe A. School-Based Health Centers: Improving Access and Quality of Care for Low-Income Adolescents; *Pediatrics* 2007;120(4):887-94.
9. National Center for Health Statistics Website. [<http://www.cdc.gov/nchs/>]
10. Simonet D. Cost Reduction Strategies for Emergency Services: Insurance Role, Practice Changes and Patients Accountability. *Health Care Anal* 2008 Feb 28 [Epub ahead of print].
11. Mergen H, Öngel K, Mergen EB. Is Medical Check-up Useful for Physician among New University Students during Enrolling Time to University? A Survey of 640 New University Students. *European Journal of General Medicine* 2009;6(2):10-4.
12. Zaghoul AA, Abou El Enein NY, Abdel Hameed AY, Shaheen M. Pattern of Utilization of the School Health Insurance Programme in Alexandria.. *J Egypt Public Health Assoc.* 2006;81(3-4):223-40.
13. Cha ES, Doswell WM, Kim KH, Charron-Prochownik D, Patrick TE. Evaluating the Theory of Planned Behavior to Explain İntention to Engage in Premarital Sex amongst Korean College Students: A Questionnaire Survey. *Int J Nurs Stud* 2007;44(7):1147-57.

İLETİŐİM:

Doç. Dr. Kurtuluş Öngel
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği Anabilim Dalı İzmir
e-posta: kurtulusongel@gmail.com